

АСПЕКТИ И ФАКТОРИ НА УСТОЙЧИВОТО ИКОНОМИЧЕСКО РАЗВИТИЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ДИНАМИЧНИ ФИРМИ

ASPECTS AND FACTORS OF THE SUSTAINABLE ECONOMIC DEVELOPMENT AND MANAGEMENT OF DYNAMIC CORPORATIONS

АСПЕКТЫ И ФАКТОРЫ УСТОЙЧИВОГО ИКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ И УПРАВЛЕНИЯ ДИНАМИЧЕСКИХ ФИРМ

проф. д-р инж. Орлоев Н.А., проф. д-р ик. Папазов К.И., инж. Василев, Й.В., MSc
Русенски университет Русенски университет Trelleborg Sealing Solutions
E-mail: norloev@ru.acad.bg E-mail: papazov@ecs.ru.acad.bg E-mail: jordan.vassilev@trelleborg.com

Abstract: *This paper deals with the analysis, with the interpretation of the economic sustainable development and management of dynamic corporations in order to involve effective, high intellectual methods and techniques in economy, management, business, marketing, corporative practice.*

KEYWORDS: *SUSTAINABLE DEVELOPMENT, DYNAMIC DEVELOPMENT CORPORATION, CREATIVE THINKING, INTELLECTUAL TECHNIQUES*

*“Когато искаме да илюстрираме вдъхновение, иновативност и творчество, ние често използваме електрическата крушка, но никой не показва откъде идва токът”
по М. Суре и Ж. Ламиман, „Умната иновация”*

1. Увод

Тезата за знанието и ефективното творческо мислене като „ракетно гориво за икономиката и бизнес мисленето” се лансира в последните няколко години с особена настойчивост и убедителност вече не от кабинетни мислители, а от авторитети и лидери в теорията и практиката на икономиката, интелектуалния капитал, мениджмънта, маркетинга и бизнеса във всичките му измерения.

Кратка информация за този феномен предлага и цитираната в тази публикация литература, където е споменат Филип Котлър с неговата нова монография „Латерален маркетинг”, ориентирана към практическо приложение и реализация на идеи на Едуард де Боно - един безспорен гуру на творческото иновативно мислене.

На този фон предизвикателството на тема: ”Високоинтелектуални технологии за устойчиво икономическо развитие и управление на динамични фирми” става много атрактивно и важно поради очевидната си актуалност, полезност и приносност.

2. Предпоставки и начини за решаване на проблема

Анализът на съдържанието на току що лансираната идея води до обособяването на три групи от ключови думи:

- „Устойчиво икономическо развитие и управление”
- „Динамични фирми”
- „Високоинтелектуални технологии”

И в трите случая възниква въпросът: „Какво означава това?”

Ще предложим есенциално тълкуване само на първите два параграфа, защото е твърде рано и безсмислено, да се подава каквото и да е ток към каква да е крушка, ако няма съгласуваност между тях на качествено и количествено ниво.

Естествено, в рамките на една кратка студия няма да остане много място за интригуващото „откъде идва токът”, но „кабелите” по които тече той – творческият, иновационен мисловен процес – са дефинитивно ясни и понятни, както и „централата” – ефективният човешки ум с неговите мисловни

техники и технологии. Става дума за тока на творческото, а не на репродуктивното мислене.

3. Решение на научния проблем

3.1. Относно „устойчивото (sustainable) развитие” ...

Ще представим в кратка тезисна форма поредица от съждения и умозаклучения върху тази много широко дискутирана тема:

1. Липсва обхватна обобщаваща систематизация на аспектите и факторите на устойчивото развитие, съвпадаща с дефинираната гледна точка. За целта е предложена една авторска версия с 15 групи от аспекти и фактори на устойчивото икономическо развитие и управление с примерна оценка на влиянието им върху петте системи: Природата (обкръжаваща среда); Световната икономическа система; Държавата, респективно държавата-регион; Фирмата; Човекът (таблица 1)

Всяка една от тези 15 групи има изключително сложна структура, състав, субординация, регулаторни механизми, законова и нормативна база, нива, връзки и многобройни взаимодействия между обекти, елементи и системи от различни йерархични нива. И във всяка една от тях съзираме присъствието или влиянието на смущаващите фактори: неопределеност, неподреденост (хаос), случайност, заплахи, риск, ентропия, крах, катастрофи и др.

Смущаващото е, че сме изправени не само пред един колосален икономически проблем, но виждаме прага на съществуването и непредвидимата съдба на човешката цивилизация.

2. На преден план излизат нови или повтаряни факти и закономерности, които на свой ред усложняват тълкуването и решаването на проблемите на устойчивото развитие:

- Съществуваме в свят на неустойчиви процеси, на неустойчиво развитие на цивилизацията, на икономиката и на системите – със симптоми на дисипативност (разсейващи се, губещи енергия).
- Системите и процесите съществуват и функционират в неустойчивост и неравновесност, т.е. на неустойчиво равновесие.

Таблица 1. Основни аспекти и фактори на устойчивостта/неустойчивостта на икономическото развитие с оценка на влиянието им върху: Природата (окръжаващата среда); Световната икономическа система; Държавата, респективно държавата-регион; Фирмата; Човека

№ по ред	Основни аспекти и фактори, способстващи за устойчивостта/неустойчивостта на икономическото развитие	Природа (окръжаващата среда)	Световна икономическа система	Държава, държава-регион	Фирма	Човек
1	Земя	+++++	+++++	+++++	+++	+++
2	Нов световен ред	+++	+++++	++++	+++	++
3	Глобалното село	+++	+++++	++++	+++	++++
4	Макроикономика	+++++	+++++	+++++	+++	+++
5	Микроикономика	++	+	++	+++++	++++
6	Научно-изследователска, проектно-иновативна и развойна дейност по създаване на нови продукти, услуги, решения	+++	++++	+++++	+++++	++
7	Жизнен цикъл на производствените системи, продуктите и услугите	+++	+++++	++++	+++++	+++
8	Ефективност на производствените системи	+++++	+++	++++	+++++	++
9	Мениджмънт, вкл. мениджър и лидер	+++++	+++++	+++++	+++++	+++++
10	Маркетинг		+++++	+++++	+++++	+++++
11	Трафик и логистика на суровини, материали, продукти	+++	+++++	+++++	+++++	
12	Обществени и социални процеси	++	+++	+++++	++++	+++++
13	Култура		+++	+++	+++	+++++
14	Човешки фактор	+++++	++	+++++	+++++	
15	Съзидателен творчески интелект	+++++	+++++	+++++	+++++	+++++

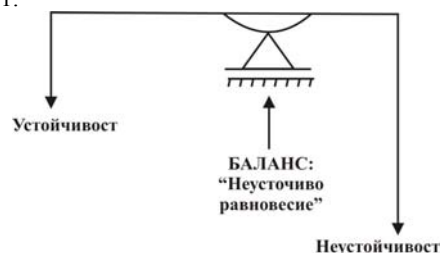
- Нелинейните естествени и изкуствени системи при извеждане от равновесие проявяват освен неустойчивостта и **бифуркации** (разклоняване) с последващо нарушаване на симетрията и **флуктуации** – безредни дребни отклонения на случайни величини от техните средни стойности, възникващи както във физическите и биологическите, така и при икономическите и социалните явления и процеси.
- Нелинейност на самия мисловен процес. Нелинейност на самата икономика, на бизнеса и маркетинга.

Всички тези фактори водят до нова представа и картина, до нова методология и парадигма (модел) при изследване на феномена „устойчивост“- посока, в която човешкият интелект се включва мащабно и интензивно в последните години.

3.Поставянето на акцент върху „устойчивостта“ симплифицира реалната същност, тъй като се игнорира диалектичното единство и допълнителността на два контрастно спрегнати фактора, действащи едновременно и неотделимо един от друг: „устойчивост“ и „неустойчивост“.

Дуалистичният характер на сложните процеси и системи предопределя не търсенето на условия за „устойчивост“ или „неустойчивост“ (типично в духа на автоматично сработващото линейно „или-или“ мислене), а на условия за „устойчивост“ и „неустойчивост“, присъщо за спецификата на нелинейното „и-и“ мислене.

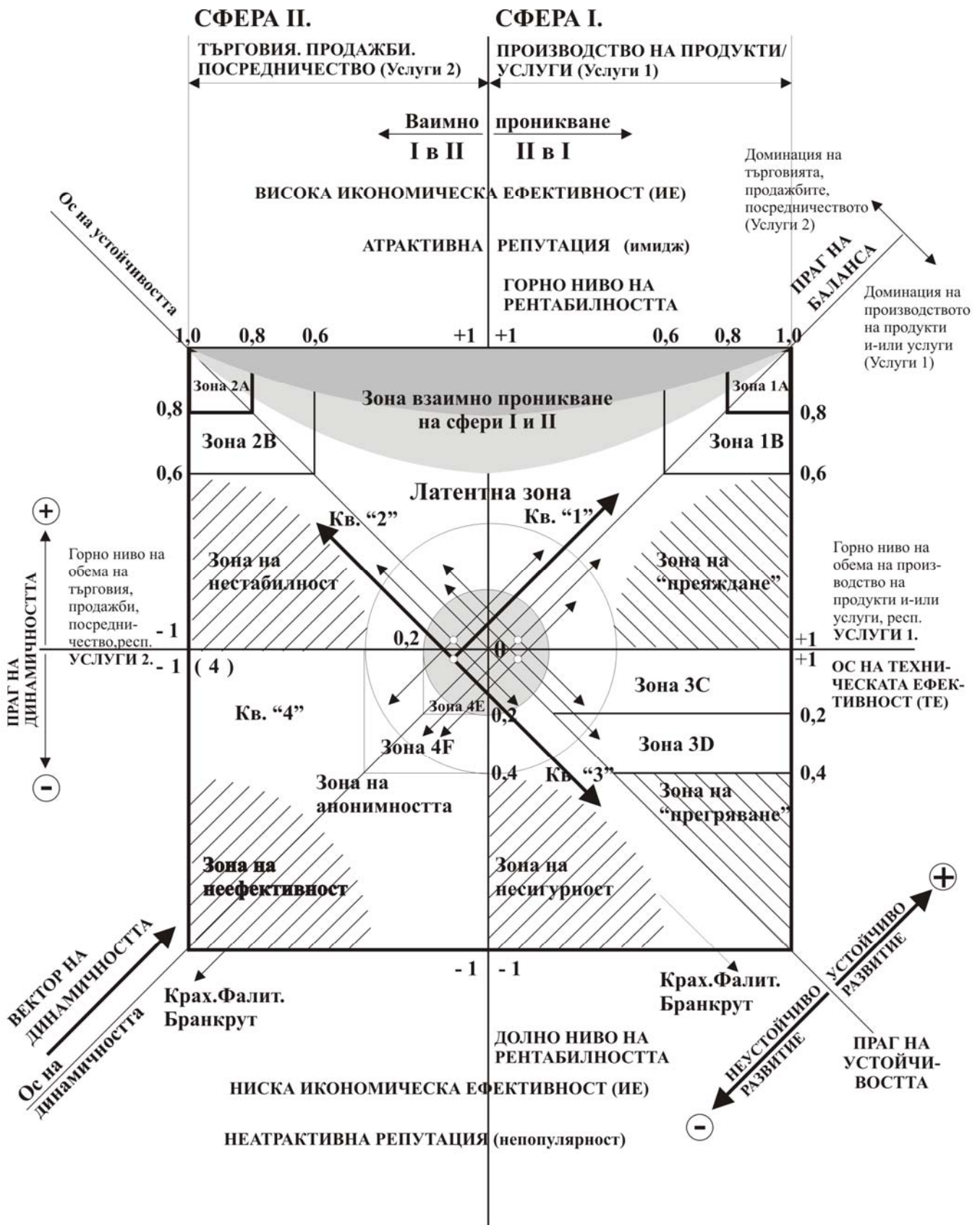
Същността на реалната картина може да бъде моделирана с картината за баланс (равновесие) на лостов (кобиличен) механизъм – фиг.1:



фиг. 1. Баланс при неустойчиво равновесие на лостова система с противоположни и случайно променящи се контрастни величини.

Икономическата система съществува в неустойчиво равновесие, в условията на непрекъснато и непредвидимо, плавно или рязко нарушаване на съотношенията между „устойчивост“ и „неустойчивост“ и при перманентна потребност от адекватно препозициониране на подвижната „опора“ за следене на тенденциите в „неустойчивото равновесие“ и поддържане на крехкия баланс на системата.

Подходящ пример за такъв подход е приведен в книгата на Ч.Хемпдън-Търнър и А. Тромпенаарс: „Седемте култури на капитализма“, където културата на преуспелите нации е интерпретирана с помощта на седем оценъчни процеса в духа на допълнителността и на нелинейното „и-и“ мислене.



Фиг. 2. Обобщен модел за анализ и прогнозиране на тенденциите за икономическа устойчивост/неустойчивост и тенденции на динамичността на нови, утвърдили се и проспериращи фирми за производство/създаване на продукти и услуги (Услуги 1) или за търговия, продажба и посредничество (т.е. Услуги 2) в зависимост от технико-икономическата им ефективност (ТИЕ)

4. Освен това, осъществяването на баланса на „неустойчивото равновесие“ изисква умело комбиниране и прилагане на линейното и нелинейното мислене – в адекватна зависимост от трите базови постановки:

- Какво ще поддържа устойчиво на ниво const.
- Какво ще нараства/намалява с постоянен темп.
- Какво ще нараства/намалява експоненциално - прогресивно или регресивно.

3.2. Относно „динамичните фирми“

За целта е разработен модел (фиг.2), който позволява анализ и оценка на технико-икономическата ефективност на фирмите като пазарни субекти. Аргументацията е изградена върху широко използваната методика на Вьогербауер, въведена през 40-те години на ХХ век, а също така с прилагането на принципа 80/20 (принцип на В.Парето).

Моделът е построен с отчитане на възможните нива (горно, средно и долно) при реализация на предмета на дейност и нивата на рентабилност. Той позволява включване в четирите му квадранта на всички типове пазарни субекти (играчи), свеждайки оценката на техническата и икономическата им ефективност в диапазона от 0 до 1, респ. на комплексната технико-икономическа ефективност (ТИЕ). Обособяването на три степени на ТИЕ – от 0,8 до 1,0; от 0,6 до 0,8 и под 0,6 позволява анализ, прогнози и изводи относно:

- 1) Обособяването на три твърде различни категории ефективност;
- 2) Ос и праг на устойчивостта;
- 3) Ос на баланса между производството/създаването на продукти или услуги (Услуги 1) и предлагането на готови услуги (Услуги 2);
- 4) Ос на динамичността. Вектор на динамичността.
- 5) Съотношение между устойчивост/неустойчивост и динамичност;
- 6) Място и еволюция на субектите в модела, респ. в икономиката.

Особен интерес представлява движението по вектора на динамичност, което прави възможно анализа и оценяването на:

1. Появата, развитието и еволюцията на малки и средни фирми.
2. Жизнения цикъл на растеж и развитие на новите играчи до попадането им в кръговата зона (включваща зона 4E) като **сфера на преход**; и по-специално, при попадане в т.0 – точка на условно прекъсване и трансформация на развитието с няколко възможности:

- Възходящо развитие по вектора на динамичност.
- Промяна на предмета на дейност, респ. диверсифициране, с преход от една в друга зона или от един в друг квадрант на модела.

- Регресивно развитие с обезличаване или деградиране до крах, фалит, банкрут.

3. Път и условия за прогрес в квадранти 1,2 и 3 – с дефинитивно различна мисия и участ.

4. Достигане до апотеоза на ефективността, динамичността и устойчивостта (зона 1A и частично-зона 1B); на ефективността и неустойчивостта (зони 2A и 2B); на вегетирането „под чужд флаг“, т.е. като субизпълнител, (зони 3C и 3D); или попадане в не най-приятните зони на: нестабилност, „преяждане“, „прегриване“, несигурност, неефективност, анонимност. Особена тема е „латентната зона“, предлагаща шанс и някои „сладки места“, но и неопределеност, и непредвидим дрейф.

5. Възможността за формиране на клъстери със субекти от групата на малките и средни предприятия при инициативата на грандове от зона 1A (или от 1B) като обединяващ фактор и „глава“ (шапка) за поддържане и осигуряване на базови условия и предпоставки за устойчивост на МСП и за поемане на обязанности като гарант пред Европейския съюз, международни програми, банки.

6. Характер на зависимост между субектите от различни рангове.

От разглежданията на модела могат да бъдат направени редица интересни анализи, хипотези и изводи, но е достатъчно посочването на два от тях:

1. Силно нараства обемът на услугите, както на Услуги 1 и Услуги 2 в цялото им многообразие: конвенционални; високотехнологични; иновационни; интелектуални; нов тип услуги в постиндустриалното общество.

2. **Динамични фирми** са преди всичко тези, които произвеждат/създават нови продукти и услуги (Услуги 1), независимо къде са в момента по оста на динамичността. Те съумяват да анализират и оценят правдоподобно силните и слабите си страни, възможностите и заплахите, съпътстващи всяка конюнктура; улавят тенденциите и конкретни аспекти и фактори на устойчивостта/неустойчивостта и на шанса за ускорено ефективно развитие; откриват тренда на удачните стойности, съчетания и взаимодействия; навигират в реалностите, проявявайки и мъдрост, т.е. предвидливост и мяра.

4. Резултати и дискусия

Представеното изследване е изградено върху проучвания, анализ и осмисляне на информацията от различни области през призмата на интердисциплинарност и интергративност, „на стика“ на конвенционални и нови области на знанието.

Резултатите носят в себе си духа на допълнителността. Те съдържат обективни мотиви, аргументи и оценки, но допускат и други гледни точки, други тълкувания. Тази „двупосочност“ дава простор за дискусия и развитие на методологията, парадигмата (модела) и измеренията на устойчивостта/неустойчивостта и динамичността на фирмите като действителен арсенал на икономиката.

Съжденията и резултатите аргументират следващата цел – изграждането на адекватна методология, парадигма (модел), организация и структура на система за високоинтелектуални технологии за динамичните фирми.

5. Заключение

Успешното решаване на проблема в следващите етапи на изследването ще бъде конкретно насочено и свързано с онова, с което трябва да завърши – генериране и подаване на адекватен по характер, напрежение и сила ток от високоинтелектуалните технологии към икономиката, мениджмънта, лидерството, бизнеса, маркетинга, фирмата и човешкия фактор, ангажиран от тях.

6. Литература

- [1] Гителман Л.Д., А.П.Исаев. Амбициозные менеджеры. Дерзость и интеллект. Руска. Москва, Изд. „ДЕЛО“, 2004, 360с.
- [2] Дракър П. Мениджмънт в следващото общество. Прев. от англ., първо издание. Изд. „Класика и Стил“ ООД, София, 2006, 250с.
- [3] Котлър Ф., Ф.Т. де Бес. Латерален маркетинг. Нови техники за нестандартни идеи. Прев. от англ. Изд. „Локус Пъблишинг“, София, 2007, 198с.
- [4] Сире М., Ж. Ламиман. Успешната иновация. Как да насърчим и развием добрите идеи. Прев. От англ. Първо издание. Изд. «Класика и Стил» ООД, София, 2003, 247с.
- [5] Слоун П. Бизнес мисленето. Лидерство и вдъхновение. Идеи, креативност, иновации, решения. Прев. От англ. Изд.къща «ЛИК», София, 2006, 209с.
- [6] Эдвинссон Л. Корпоративная долготра. Навигация в экономике, основанной на знаниях. Перев. С англ. Москва, Изд. Дом „ИНФРА-М“, 2005, 247с.